

مهدی ذاکریان*

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه: مواضع آمریکا و اسرائیل

۳۱

به یاد آر آن گاه که پروردگارت فرشتگان را فرمود: «من در زمین خلیفه خواهم گماشت» گفتند: «پروردگارا آیا کسانی خواهی گماشت که در زمین فساد کنند و خونها ریزند و حال آن که ما خود تو را تسبیح و تقدیس می‌کنیم.» خداوند فرمود: «من چیزی از "اسرار خلقت بشر" می‌دانم که شما نمی‌دانید.»

سوره بقره، آیه ۳۰

مقدمه

همراه با آفرینش انسان؛ تعارض، کشمکش و درگیری نیز پا به عالم هستی گذاشت، نزاع میان دو برادر، هابیل و قابیل، آرام آرام در درون بشریت نهادینه گردید و بخش اعظم تاریخ، با جنگهای دهشتناک میان انسانها رقم خورد. در برخورد با این پدیده، یعنی جنگ، دو نوع نگرش را می‌توان مورد بررسی قرار داد: نگرش اول، نگرش آرمانگرایانه (ایدئالیستی) مبتنی بر ایده‌های اخلاق محور و صلح جویانه است که نفس جنگ را نامطلوب و منفور دانسته، اساس و جوهر آن را مذموم می‌داند. امروزه در این نگرش عنوان می‌شود که انسان معاصر به

* دکتر مهدی ذاکریان، مدرس روابط بین‌الملل در دانشگاه و پژوهشگر در مسایل حقوق بشر است.

اسرائیل شناسی - آمریکا شناسی

جهت تکامل معنوی، از جنگ دوری می جوید و نسبت به آن بیزار است و طبیعتاً به همکاری، صلح و دوستی گرایش دارد، به گونه ای که، احساسات ضد جنگ، به یک هنجار و ارزش مسلط در جوامع صنعتی تبدیل شده است.^۱ نگرش دوم، نگرش واقع گرایانه (رنالیستی) با مبنایی ماکیاوولی و هابزی است. مبتنی بر این که انسان برای تکامل بیشتر و توسعه بهتر، نیازمند حذف رقبای خویش و تصاحب منافع دیگران است. در این بینش، انسان برای تکامل خویش، چاره ای جز توسل به زور و جنگ ندارد تا بقای خویش را تضمین نماید، چنان که یکی از احکام ده گانه ماکیاوولی، عبارت از این اصل است که: «همه مساعی خود را برای جنگ به کار بند.»^۲ البته گذر زمان و تحول در اندیشه، بر این نگرش نیز مؤثر افتاد و آن را دگرگون ساخت. در زمان حاضر در این نگرش عنوان می شود که اگر در گذشته برای دستیابی به منافع و توسعه عمیق، تصرفات سرزمینی و تهاجمات ارضی مؤثر بود، امروزه در پرتو همکاری و همگرایی و وابستگی متقابل می توان به این مقصود نایل آمد. اروپای غربی در راستای همین امر، «خصوصتهای نابودساز» بین خویش را به «رقابت سازنده» مبدل نمود. با تأکید بر این تحول در نگرش واقع گرایانه، جنگ، پدیده ای ناپسند و مذموم، اما همکاری و همگرایی به منظور کسب منافع بیشتر و فراگیر، امری پسندیده تلقی می گردد.

این مقاله با در نظر داشتن، آثار دو نگرش فوق، بر تصمیم گیری و رفتار کشورها در عرصه بین المللی و با در نظر داشتن این مفروض که در آستانه قرن بیست و یکم - چه از منظر آرمان گرایانه و چه واقع گرایانه - واحدهای سیاسی ترجیح می دهند تا تعهدات خویش را نسبت به موازین و مقررات حقوق بین الملل بشردوستانه - که عموماً ماهیت ضد جنگ دارند - تعمیق بخشند و بسیاری دیگر در تلاش هستند تا این موازین را گسترش دهند، به بررسی این مسئله می پردازد که وضعیت دو کشور ایالات متحده آمریکا و اسرائیل نسبت به مقررات و پیمانهای حقوق بین الملل بشردوستانه چگونه است؟ هر چند که یکی از نتایج پایان جنگ سرد، تصویب کنوانسیونهای جدید بین المللی در زمینه حقوق بین الملل بشردوستانه مانند کنوانسیون منع تولید و کاربرد سلاحهای شیمیایی، منع کامل آزمایش سلاحهای هسته ای، کنوانسیون منع استفاده از مینهای ضد نفر، تصویب اساسنامه دادگاه کیفری

بین‌المللی و... بوده است، اما: «تأثیر این تحولات بی‌سابقه در عرصه بین‌المللی، بر رفتارهای برخی از واحدهای سیاسی، مانند آمریکا و اسرائیل نسبت به این کنوانسیونها اندک است.»
این تحقیق، با عنایت به فرضیه فوق، ضمن تبیین اجمالی حقوق بین‌الملل بشر دوستانه و مهمترین کنوانسیونهای آن، به بررسی جایگاه و موقعیت دو کشور فوق، یعنی ایالات متحده آمریکا و اسرائیل که یکی، داعیه رهبری نظام نوین بین‌المللی و اعمال فاکتورهای معین در این راستا را دارد و دیگری، به عنوان پدیده‌ای که از ابتدای ظهورش تا زمان حاضر، در حال درگیری، کشمکش و تعارض با همسایگانش بوده است می‌پردازد.

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه

حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، یک شاخه از حقوق بین‌الملل عمومی است و تحت این عنوان، تمام ویژگیهای خویش را عرضه می‌کند.^۳ از جمله این که حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، مجموعه‌ای از قواعد بین‌المللی با منشاء قراردادی یا عرفی است که صرفاً به منظور رعایت مسایل بشر دوستانه‌ای که در ارتباط مستقیم با درگیریهای مسلحانه بین‌المللی یا ملی هستند، تنظیم می‌شود و همین‌طور به دلایل انسان دوستانه موجب ایجاد محدودیت برای طرفهای درگیر در به کارگیری برخی از ابزارها و روشهای جنگی شده و از اشخاص نیز حمایت مؤثر به عمل می‌آورد.^۴

هدف حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، تضمین صلح و حمایت از اشخاص، همراه با یک نظم پایدار و ترویج توسعه اجتماعی با تضمین آزادی است. به همین دلیل، عنوان می‌شود که حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، بخشی از حقوق است که برای درگیریهای مسلحانه که معمولاً از آن به جنگ تعبیر می‌شود، تدارک دیده شده است.^۵ زیرا هنگام درگیری یا جنگ، پدیده‌هایی چون صلح، انسان، توسعه و آزادی در معرض تهدید یا نابودی قرار می‌گیرند.

در تعریف دیگری از حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، آمده است که حقوق بین‌الملل بشر دوستانه، شاخه‌ای از حقوق بشر است که در منازعات مسلحانه بین‌المللی و در برخی اوضاع و احوال معین و محدود، در منازعات مسلحانه داخلی، مورد استفاده قرار می‌گیرد.

برخی هم حقوق بشردوستانه را این گونه تعریف کرده‌اند؛ اصول و قواعدی که استفاده از خشونت را در دوران منازعات مسلحانه محدود می‌کند و هدف از آن، عبارت است از: حمایت از اشخاصی که مستقیماً درگیر جنگ نیستند، یا دیگر درگیر نیستند. یعنی زخمی‌ها، بیماران، کشتی شکسته‌ها، اسرا و افراد غیرنظامی و محدود کردن آثار خشونت در جنگ، به منظور دستیابی به اهداف جنگ. (به عبارتی، پرهیز از انتقامجویی و اذیت و آزاری که تأثیری در اهداف جنگ ندارد).^۶

با توجه به تعاریف ارایه شده از حقوق بین الملل بشردوستانه مقررات و موازین حقوق بشر دوستانه به دو حوزه زیر تقسیم می‌شود:

الف - مقرراتی که حق طرفهای درگیر را در کاربرد روشها و ابزارهای جنگی محدود می‌سازد.

ب - مقرراتی که از اشخاص و در هنگام درگیریهای مسلحانه حمایت می‌کند.

حقوق بین الملل بشردوستانه در تلاش است تا عملیات جنگی کاهش یابد. این امر، قبل از هر چیز با ایجاد مانع در پذیرش جنگ و نوع استفاده از روشهایی که در جنگ کاربرد دارند اعمال می‌شود. همچنین، حقوق بین الملل بشردوستانه، سعی در حمایت از اشخاص غیر نظامی یا کسانی که در مخاصمات مشارکت ندارند دارد. به همین دلیل، از حقوق بین الملل بشردوستانه، به حقوق جنگ و درگیریهای مسلحانه تعبیر شده است.^۸ منشاء حقوق بین الملل بشردوستانه، مقررات و قواعد مذهبی و فرهنگی سراسر جهان بود تا این که تحول جدید در حقوق بین الملل بشردوستانه از قرن نوزدهم آغاز شد. از این زمان، دولتها مجموعه‌ای از قواعد عملی مبتنی بر تجارب به دست آمده از جنگهای جدید را وضع نمودند.^۹ در این راستا، منابعی که برای تدوین حقوق بین الملل بشردوستانه مد نظر قرار می‌گیرند عبارتند از:

۱- عرف ۲- قراردادهای و معاهدات ۳- رویه قضایی (آرای قضایی)

۴- قطعنامه‌های سازمان ملل متحد ۵- قطعنامه‌های کنفرانسهای بین المللی صلیب سرخ و هلال احمر.

اما منابع اصلی که امروزه در حقوق بین الملل بشردوستانه از آن نام می برند، عبارتند از کنوانسیونهای چهارگانه ژنو ۱۲ اوت ۱۹۴۹ که به حقوق جنگ، محدودیت روشهای جنگی و... در موقعیتهای مختلف مربوط می شوند. به دلیل اهمیت اساسی این کنوانسیونها، همه دولتهای جهان، ارتباط با آنها را پذیرفته اند. این کنوانسیونها با دو موافقتنامه پروتکل الحاقی ۱۹۷۷، تکمیل شده اند. امروزه توجه و عمل به موازین حقوق بین الملل بشردوستانه با میزان تعهد و عمل به کنوانسیونهای چهارگانه ژنو ارزیابی می شود.

کنوانسیونهای چهارگانه ژنو

چهار سال پس از پایان جنگ جهانی دوم، چهار کنوانسیون در ژنو به تصویب کشورها رسید که در حال حاضر نیز دارای اهمیت و اعتبار است. این کنوانسیونها که در واقع هسته اصلی حقوق بین الملل بشردوستانه را تشکیل می دهند و از آنها به عنوان منابع اصلی حقوق بین الملل بشردوستانه یاد می شود در ۱۲ اوت سال ۱۹۴۹ به امضای کشورها رسیدند و اکنون نیز پنجاهمین سالگرد تصویب آنهاست. در دنیای معاصر، کنوانسیونهای چهارگانه مورد نظر، سنگ بنای حقوق بین الملل بشردوستانه محسوب گردیده، مهمترین ابزارهای بین المللی برای دفاع از حیثیت انسانی در زمان جنگ هستند.^{۱۰} این معاهدات که به صورت جهانی مورد پذیرش واقع شده اند، از مجروحین، بیماران، اسرا و اشخاص غیرنظامی (در مقابل دشمن) حمایت به عمل می آورند. در عین حال، این معاهدات از گروههای پزشکی و درمانی، نیروهای امدادی و کمک رسانی پزشکی، بیمارستانها، آمبولانسها و دیگر وسایل ترابری بهداشتی، حمایت به عمل می آورند.^{۱۱} کنوانسیونهای چهارگانه فوق عبارتند از:

۱- کنوانسیون ژنو برای بهبود وضع مجروحین و بیماران نیروهای مسلح در جنگ زمینی، مصوب ۱۲ اوت سال ۱۹۴۹ که در ۲۱ اکتبر سال ۱۹۵۰ قدرت اجرایی یافت و تا ۱۵ اوت ۱۹۹۹، ۱۸۸ کشور در آن شرکت کرده اند.

۲- کنوانسیون ژنو برای بهبود وضع مجروحین و بیماران و غریقان نیروهای مسلح در جنگ دریایی مصوب ۱۲ اوت سال ۱۹۴۹ که از ۲۱ اکتبر سال ۱۹۵۰ قدرت اجرایی یافت و

تا ۱۵ اوت ۱۹۹۹، ۱۸۸ کشور در آن شرکت کرده‌اند.

۳- کنوانسیون ژنو مربوط به رفتار با اسرای جنگی، مصوب ۱۲ اوت سال ۱۹۴۹ که از ۲۱ اکتبر سال ۱۹۵۰ قدرت اجرایی یافت و تا ۱۵ اوت ۱۹۹۹، ۱۸۸ کشور در آن شرکت کرده‌اند.

۴- کنوانسیون ژنو مربوط به حمایت از افراد غیر نظامی در هنگام جنگ، مصوب ۱۲ اوت سال ۱۹۴۹ که از ۲۱ اکتبر سال ۱۹۵۰ قدرت اجرایی یافت و تا ۱۵ اوت ۱۹۹۹، ۱۸۸ کشور در آن شرکت کرده‌اند.

ایالات متحده آمریکا در دوم اوت سال ۱۹۵۵ و اسرائیل در ششم ژوئیه سال ۱۹۵۱ این کنوانسیونها را همراه با اعمال حق شرط و صدور اعلامیه یکجانبه به تصویب خویش رساندند. (نگاه کنید به جدول الف)

همچنین، دو پروتکل الحاقی به منظور تکمیل کنوانسیونهای ژنو در ارتباط با نوع رفتار نظامیان و حمایت از اشخاص غیر نظامی در مقابل رفتارهای خصومت‌آمیز در سال ۱۹۷۷ به تصویب رسید که عبارت است از:

۱- پروتکل الحاقی، کنوانسیونهای ژنو ۱۲ اوت ۱۹۴۹ برای حمایت از قربانیان درگیریهای مسلحانه بین‌المللی (پروتکل I) مصوب هشتم ژوئن سال ۱۹۷۷ که در هفتم دسامبر سال ۱۹۷۸ قدرت اجرایی یافت و تا ۱۵ اوت ۱۹۹۹ به تصویب ۱۵۵ کشور رسیده است.

۲- پروتکل الحاقی کنوانسیونهای ژنو ۱۲ اوت ۱۹۴۹ مربوط به حمایت از قربانیان درگیریهای مسلحانه غیر بین‌المللی (پروتکل II) مصوب هشتم ژوئن سال ۱۹۷۷ که در هفتم دسامبر سال ۱۹۷۸ قدرت اجرایی یافت و تا ۱۵ اوت ۱۹۹۹ به تصویب ۱۴۸ کشور رسیده است.

گفتنی است که ماده ۹۰ پروتکل I الحاقی کنوانسیونهای ژنو، اعلامیه‌ای به منظور پذیرش صلاحیت یک کمیسیون بین‌المللی جهت کشف حقیقت و چگونگی نقض مفاد کنوانسیونهای چهارگانه ژنو و پروتکل‌های الحاقی را پیش‌بینی کرده است که تا ۱۵ اوت

۱۹۹۹، ۵۵ کشور، اعلامیه ماده ۹۰ پروتکل I را پذیرفته اند.^{۱۲}

ایالات متحده آمریکا و اسرائیل، تاکنون هیچ یک از پروتکل‌های الحاقی کنوانسیونهای ژنو و به تبع آن، اعلامیه ماده ۹۰ را به تصویب نرسانده اند. (جدول الف). به علاوه، علی‌رغم این که کنوانسیونهای ژنو و پروتکل‌های الحاقی آن، تنها علایم صلیب سرخ، شیروخورشیدسرخ^{۱۳} و هلال احمر را به عنوان تنها علایم بین‌المللی که مورد حمایت قرار می‌گیرند به رسمیت حقوقی-جهانی شناخته است،^{۱۴} اما دولت اسرائیل ستاره سرخ داوود را- که از سوی کنوانسیونهای ژنو به رسمیت شناخته نشده است- مورد استفاده قرار می‌دهد و از کشورهای دیگر نیز انتظار دارد در هنگام بروز درگیری، مناقشه یا جنگ، این علامت را به رسمیت شناخته، مورد احترام قرار دهند و متعرض اشخاص یا مکانهایی که این علامت بر آنها نصب شده است، نشوند. اسرائیل حتی یک انجمن ملی به نام «ستاره سرخ داوود» تأسیس کرده که از سوی جنبش جهانی صلیب سرخ و هلال احمر به خاطر عدم تطبیق نام و علامت آن با مفاد کنوانسیون ژنو، به رسمیت شناخته نشده است.^{۱۵} (تساوی بر نشان دهنده علایم مورد تصویب و پذیرش کنوانسیونهای ژنو و پروتکل الحاقی است).

به علاوه، موازین حقوق بین‌الملل بشردوستانه استفاده از برخی سلاحها را ممنوع ساخته، یا محدودیتهایی در به کارگیری برخی از آنها، اعمال می‌کند. زیرا کاربرد برخی از سلاحها موجب مرگ، بویژه مرگ غیر تبعیضی یا دسته جمعی که دربرگیرنده نظامیان و غیرنظامیان است می‌شود و کشتار وسیع یا دسته جمعی را به بار می‌آورد. به همین خاطر و در این راستا، بررسی موقعیت و مواضع دو کشور ایالات متحده آمریکا و اسرائیل نسبت به چنین کنوانسیونها و توافقاتی، بویژه نسبت به اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی که به بررسی جنایات جنگی، از جمله کشتارهای دسته جمعی می‌پردازد، دارای اهمیت بوده، بیانگر میزان علاقه مندی و پایبندی دو کشور مورد نظر نسبت به یکی از جنبه‌های دارای اهمیت حقوق بین‌الملل بشر دوستانه است:

۱- کنوانسیون منع گسترش، تولید و ذخیره سلاحهای باکتریولوژیک (بیولوژیک) و میکربی و آثار تخریبی آنها، مصوب ده آوریل سال ۱۹۷۲ که از ۲۶ مارس سال ۱۹۷۵ قدرت

اجرائی یافت و تاکنون ۱۲۳ کشور در آن شرکت کرده‌اند. ایالات متحده آمریکا در تاریخ ۲۶ مارس ۱۹۷۵ این کنوانسیون را به تصویب خویش رساند. اسرائیل تاکنون، این کنوانسیون را نه تصویب کرده و نه به امضا رسانده است.

۲- کنوانسیون منع و محدودیت استفاده از برخی سلاحهای کلاسیک، مصوب ده اکتبر سال ۱۹۸۰ (ژنو) که از دوم دسامبر سال ۱۹۸۳ قدرت اجرایی یافت و تا ۳۰ آوریل ۱۹۹۹، ۵۱ کشور آن را امضا نموده و ۷۳ کشور در آن شرکت کرده‌اند. ایالات متحده آمریکا در هشتم آوریل سال ۱۹۸۲ این کنوانسیون را امضا نموده و در ۲۴ مارس سال ۱۹۹۵، یعنی پس از سیزده سال، این کنوانسیون را به تصویب خویش رساند. اسرائیل، تنها در ۲۲ مارس سال ۱۹۹۵ به این کنوانسیون ملحق گردید.^{۱۶}

۳- کنوانسیون منع تولید، گسترش و کاربرد سلاحهای شیمیایی که از ۱۳ ژانویه سال ۱۹۹۳ برای امضا در پاریس گشوده شد و از ۲۹ آوریل سال ۱۹۹۷، قدرت اجرایی یافت. تا ۳۰ آوریل ۱۹۹۹، ۱۶۵ کشور آن را به امضای خویش رساندند و ۱۲۱ کشور در آن شرکت کرده‌اند. ایالات متحده آمریکا در ۱۳ ژانویه سال ۱۹۹۳ این کنوانسیون را امضا نمود و آن را در ۲۵ آوریل سال ۱۹۹۷ به تصویب خویش رساند. اسرائیل، این کنوانسیون را در ۱۳ ژانویه سال ۱۹۹۳ امضا نمود، ولی تاکنون آن را به تصویب خویش نرسانده است.^{۱۷}

۴- منع کامل آزمایشهای هسته‌ای مصوب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ده سپتامبر سال ۱۹۹۶ که تاکنون قدرت اجرایی نیافته است. تا ۳۰ آوریل ۱۹۹۹، ۱۵۲ کشور آن را امضا نموده و ۳۴ کشور آن را به تصویب خویش رسانده‌اند. ایالات متحده آمریکا در ۲۴ سپتامبر سال ۱۹۹۶ آن را امضا نمود، ولی تاکنون به تصویب خویش نرسانده است. اسرائیل نیز در ۲۵ سپتامبر سال ۱۹۹۶ آن را امضا نمود، ولی تاکنون به تصویب نرسانده است.^{۱۸}

۵- کنوانسیون منع تولید و کاربرد مینهای ضد نفر، مصوب ۱۸ سپتامبر سال ۱۹۹۷، منعقد در اسلو. این کنوانسیون در اتاواای کانادا برای امضا به روی کشورها گشوده شد. از یکم مارس سال ۱۹۹۹، قدرت اجرایی یافت و تا ۳۰ آوریل ۱۹۹۹، ۱۳۳ کشور آن را به امضای خویش رسانده و ۷۸ کشور در آن شرکت کرده‌اند. ایالات متحده آمریکا و اسرائیل

تاکنون این کنوانسیون را نه تصویب کرده اند و نه به امضا رسانده اند.^{۱۹}

۶- دادگاه کیفری بین المللی که اساسنامه آن برای امضا از ۱۷ ژوئیه سال ۱۹۹۸ در رم به روی کشورها گشوده شد. این دادگاه به محاکمه کسانی می پردازد که مطابق ماده پنج اساسنامه آن به جرایمی از قبیل: ژنوساید (کشتار وسیع و دسته جمعی)، جنایت علیه بشریت، جنایات جنگی و جنایت تجاوز دست زده اند.^{۲۰} تا ۱۴ اکتبر سال ۱۹۹۹، ۸۸ کشور آن را امضا کرده و چهار کشور آن را به تصویب رسانده اند، لذا تاکنون قدرت اجرایی پیدا نکرده است. ایالات متحده آمریکا و اسرائیل، اساسنامه این دادگاه را نه تصویب کرده اند و نه به امضا رسانده اند.^{۲۱}

در تحلیل و تطبیق عملکرد دو کشور آمریکا و اسرائیل با دیگر کشورهای جهان و تبیین موقعیت و جایگاه دو کشور مورد نظر در موازین حقوق بین الملل بشردوستانه، جدول الف به پیوست ارائه می گردد که حاوی یک تحلیل مقایسه ای بین عضویت ایالات متحده و اسرائیل در برابر مجموع کشورهای عضو نسبت به اساسنامه دادگاه کیفری بین المللی و کنوانسیونهای محدود کننده کاربرد برخی از سلاحها و کنوانسیونهای ژنو و پروتکل های الحاقی آن است.

نتیجه

همان گونه که جوزف نای اشاره می کند، در عصر ارتباطات و سلطه رسانه ها، مسایل انسان دوستانه بیشتر مورد توجه عموم قرار می گیرد و این امر، موجب می شود که موضوعات انسان دوستانه در اولویتهای سیاست خارجی از لیست C به لیست A ارتقا یابد.^{۲۲} این امر، بیانگر علاقه مندی و توجه جدی افکار عمومی جهانی نسبت به مسایل انسان دوستانه در نظام نوین بین المللی است. به همین دلیل، واحدهای سیاسی در عرصه بین المللی سعی دارند تا با تعهد نسبت به موازین حقوق بین الملل بشردوستانه از جمله عضویت و مشارکت در کنوانسیونهای چهارگانه ژنو و دو پروتکل الحاقی آن که امروزه در واقع منابع اصلی حقوق بین الملل بشردوستانه محسوب می شوند، علاقه مندی و توجه واقعی خویش را نسبت به چنین امری، به نمایش بگذارند. در این راستا، حمایت از تأسیس دادگاه کیفری بین المللی و

تصویب، یا حتی امضای اساسنامه رم و تصویب کنوانسیونهای محدود کننده سلاحهای کشتار جمعی یا ضد بشری، مانند سلاحهای شیمیایی، هسته ای، سلاحهای غیر متعارف و مینهای ضد نفر نیز به نوعی نشان دهنده تعهد واحدهای سیاسی نسبت به اصول، اهداف و مبانی حقوق بین الملل بشر دوستانه است.

این تعهد، در نظام نوین بین المللی، تحت عنوان منافع جهانی بشری توجیه گردیده و از دایره منافع ملی به معنای خاص ژئوپولیتیکی اش خارج می شود. یکی از اهداف اصلی برگزاری جشن پنجاهمین سالگرد تصویب کنوانسیونهای ژنو، رسمیت بخشیدن به همین مفهوم بوده است. این که امروزه منافع جهانی بشری بر منافع ملی به معنای خاص منطقه ای و درونی تقدم دارد و نیم قرن گذر زمان، عاملی در تقویت جهانی کردن و عرفی کردن معیارهای انسان دوستانه این کنوانسیونها بوده است. همین امر انگیزه ای برای توسعه آن موازین و تدوین مقررات جدید و تحدید سلاحهای کشتار جمعی در آستانه ورود به قرن بیست و یکم است.

بررسی وضعیت ایالات متحده آمریکا و اسرائیل نسبت به موافقتنامه ها و منابع حقوق بین الملل بشر دوستانه، بویژه کنوانسیونهای ژنو، حاکی از این امر است که مشارکت دو کشور مورد نظر در برخی از توافقنامه ها و عدم مشارکت در برخی دیگر، با توجه به اصلی به نام منافع ملی صورت پذیرفته و تفسیر می شود. از این منظر، دو کشور مورد نظر، مشارکت در مسایل انسان دوستانه و تعهد به محدودیت در سلاحهای کشتار جمعی را ولو این که یکی از اصول و پارامترهای نظم نوین جهانی باشد - آن گونه که جرج بوش اعلام می داشت - تنها در قالب ارزیابی نتایج مثبت و منفی آن برای منافع ملی خاص خویش مورد توجه قرار می دهند. به همین جهت، دو کشور مزبور تاکنون به پروتکل‌های الحاقی کنوانسیونهای ژنو نپیوسته اند و طبعاً صلاحیت کمیسیون بین المللی کشف حقیقت را در مورد بررسی کشف حقیقت یا چگونگی نقض مفاد کنوانسیونهای ژنو به رسمیت نمی شناسند. بنابراین: مقوله ای به نام امنیت ملی، در عین وابستگی تام و متقابل با مفهوم منافع ملی، عاملی است تا آنها - یعنی ایالات متحده آمریکا و اسرائیل - در فرایند عرفی و جهانی شدن برخی از موازین کنوانسیونهای حقوق بین الملل بشر دوستانه، اخلال ایجاد نمایند و یا روند تقویت عرفی شدن

اصول حقوق بین الملل بشردوستانه را تضعیف نمایند. بدون شک، اعتقاد راسخ حقوقی نسبت به اصول حقوق بین الملل بشردوستانه Opinio Juris- که بعضاً از سوی ایالات متحده آمریکا ابراز می شود- به تنهایی در تعهد این کشور نسبت به اصول مورد نظر از حیث بین المللی کفایت نمی کند و لزوماً باید با اقدامی جدی و دامنه دار در سطحی وسیع و عمومی همراه باشد تا اعتماد جامعه بین المللی را نسبت به التزام قدرتهای بزرگ و به تبع آنها دیگر واحدهای سیاسی نسبت به این مفاد و موازین، جلب نماید.

۴۱

به علاوه، چگونگی تصویب کنوانسیونهای حقوق بین الملل بشردوستانه توسط ایالات متحده آمریکا و اسرائیل، نشان از آن دارد که دو کشور مورد نظر، خود را نسبت به اکثر کنوانسیونهای ناظر به موازین حقوق بین الملل بشردوستانه متعهد نمی دانند. این پدیده، در حالی صورت می پذیرد که موازین و مقررات حقوق بین الملل بشردوستانه، همزمان با پنجاهمین سالگرد تصویب کنوانسیونهای ژنو، توسط مراجع بین المللی تقویت می شوند. ایالات متحده آمریکا با این که ادعای رهبری نظم نوین جهانی مبتنی بر حقوق بین الملل، نابودی سلاحهای کشتار جمعی و دیگر پارامترهای مشابه آن را دارد، بسیاری از کنوانسیونهای تنظیم شده در راستای حقوق بین الملل بشردوستانه را به تصویب نرسانده است و آن تعداد دیگری را که به تصویب رسانده، پس از تعریف در دایره منافع ملی خاص خویش به انجام رسیده اند. اسرائیل نیز با سرسختیهای خاص خود و تأکید بر مفهوم امنیت، تعلل خود را در تصویب برخی از کنوانسیونهای ناظر بر حقوق بین الملل بشردوستانه توجیه کرده است. هرچند که در حال حاضر، چنین رفتارهایی علی رغم اعتراض افکار عمومی جهانی ادامه یافته است، اما مسلماً در آینده ای نه چندان دور، با مخالفتها و چالشهای جدی- اعم از ملی و بین المللی- مواجه خواهد شد. □

اسرائیل	آمریکا	تعداد کشورها	قدرت اجرایی	محل	مصوب	موافقتنامه
۶ ژوئیه ۱۹۵۱ تصویب	۲ اوت ۱۹۵۵ تصویب	۱۸۸	۲۱ اکتبر ۱۹۵۰	ژنو	۱۲ اوت ۱۹۴۹	کنوانسیونهای چهار گانه ژنو
—	—	۱۵۵	۷ دسامبر ۱۹۷۸	ژنو	۸ ژوئن ۱۹۷۷	پروتکل الحاقی کنوانسیونهای ژنو I
—	—	۵۵	۲۰ نوامبر ۱۹۹۰	ژنو	۸ ژوئن ۱۹۷۷	اعلامیه ماده ۹۰ پروتکل الحاقی I
—	—	۱۴۸	۷ دسامبر ۱۹۷۸	ژنو	۸ ژوئن ۱۹۷۷	پروتکل الحاقی کنوانسیونهای ژنو II
—	۲۶ مارس ۱۹۷۵ تصویب	۱۲۳	۲۶ مارس ۱۹۷۵	لندن، مسکو واشنگتن	۱۰ آوریل ۱۹۷۲	کنوانسیون منع گسترش، تولید و ذخیره سلاحهای بakterیولوژیک و میکروبی
۲۲ مارس ۱۹۹۵ الحاق	۲۴ مارس ۱۹۹۵ تصویب	۷۳	۲ دسامبر ۱۹۸۳	ژنو	۱۰ اکتبر ۱۹۸۰	کنوانسیون منع کاربرد برخی از سلاحهای کلاسیک
۱۳ ژانویه ۱۹۹۳ امضاء	۲۵ آوریل ۱۹۹۷ تصویب	۱۲۱	۲۹ آوریل ۱۹۹۷	پاریس	۱۳ ژانویه ۱۹۹۳	کنوانسیون منع تولید، گسترش و کاربرد سلاحهای شیمیایی
۲۵ سپتامبر ۱۹۹۶ امضاء	۲۴ سپتامبر ۱۹۹۶ امضاء	۳۴	—	نیویوک سازمان ملل متحد	۱۰ سپتامبر ۱۹۹۶	منع کامل آزمایش سلاحهای هسته ای
—	—	۷۸	۱ مارس ۱۹۹۹	اسلو	۱۸ سپتامبر ۱۹۹۷	کنوانسیون منع تولید، و کاربرد مینهای ضد نفر
—	—	۴	—	رم	۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸	دادگاه کیفری بین المللی

جدول الف: کلیه موافقتنامه های بین المللی که جنبه انسان دوستانه دارند و تعداد کشورهای شرکت کننده در آنها به همراه وضعیت ایالات متحده آمریکا و اسرائیل نسبت به آنها.

تصاویر ب: علایم مورد پذیرش کنوانسیونهای ژنو و پروتکل الحاقی

| ۴۳

اسرائیل شناسی - امریکا شناسی

پاورقی ها:

1. Bassam Tibi. *Conflict and War in the Middle East 1967 - 91*. New York: st. martin's press, 1993. p4
- ۲- علی اصغر حلبی، تاریخ اندیشه های سیاسی در غرب الف. (جزوه درسی) دانشگاه امام صادق (ع) نیمسال دوم سال تحصیلی ۱۳۷۰-۱۳۶۹. ص ۲۴
3. Cristina Pellandini. *Le Droit International Humanitaire*. Geneve: CICR, 1996. p.5
4. Cristina Pellandini. *Inernational Humanitarian Law*. strasbourg: I.I.H.R. 1996. P.1
5. Hans - peter Gasser. *Le Droit International Humanitaire*. Geneve: Institut Henry - Dunant, 1993.p.3
- ۶- حسین مهرپور. نظام بین المللی حقوق بشر تهران: انتشارات اطلاعات، ۱۳۷۷. ص ۲۴۷-۲۴۶
7. Brigitte Oederlin. *Droit International Humanitaire*. strasbourg: I.I.D.H. 1998. p.3
8. CICR. *Qu'est - ce que le Droit International Humanitaire?* Geneve: services consultatifs endroit International Humanitaire, CICR 1998. p.1
9. Ibid.
10. Christoghe Girod, "Les voix de la guerre " *Faits et Gestes* ,No,9 Mars 1999. p.1
11. CICR. *les protocoles Additionnels aux conventions de Geneve de 1949*. Geneve: Services consultatifs en droit International humanitaire, CICR 1998. p.1
12. CICR. *Conventions de Geneve de 12 aout 1949 et Protocoles Additionnels de 8 Juin 1977: Ratifications, Adhesions et Successions*. Geneve: <http://www.cicr.org/pfre/parties>. pp.2 - 5
- ۱۳- علامت شیر و خورشید سرخ که با تلاشها و اقدامات مصرانه ایران در کنوانسیونهای ژنو و پروتکل الحاقی به رسمیت بین المللی شناخته شد، پس از وقوع انقلاب اسلامی و به خاطر عدم استفاده از آن توسط جمهوری اسلامی ایران که به جای علامت شیرو خورشید سرخ از علامت هلال احمر استفاده می کند، کاربردی ندارد و عملاً از سال ۱۹۸۰ هجری کشوری علامت شیر و خورشید سرخ را مورد استفاده قرار نمی دهد.
14. See: Article 38, Convention de Geneve pour l'amelioration du Sort des Blesses et des maldes dans les Forces Armees en campagne du 12 Aout 1949. and see: Article 4, Protocole I.
15. Gasser. Ibid. p. 37
16. United Nations. *Multilateral Treaties Deposited With the Secretary - Genaral. Status as at 30 April 1999*. New York: United Nations Publications, 1999. pp 841 - 843.
17. OPCW. *Chemical Disarmament: Basic Facts*. The Hague: Media and Public Affairs Branch, Organization for the Prohibition of Chemical Weapons, 1999 p. 12
18. United Nations. Ibid. ppl858 - 859.
19. Ibid. pp. 861 - 862.
20. United Nations, *Rome Statute of the International Criminal Court*. A / CONF. 183/9 - 17 July 1998. p.2
21. United Nations. *International Criminal Court, Ratification Status as of 14 October 1999*. (NewYork: <http://www.un.org/law/icc/statute/status.htm>, 1999) pp. 1 - 3.
22. Nye, jr. Joseph. "Redefining the National Interest ", *Foreign Affairs*, July/August 1999, p. 31